

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.

Ефективна економіка. 2022. № 9.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2022.9.27>

УДК 330.341.1

Н. В. Караєва,

к. е. н., доцент, доцент кафедри інформаційні технології в енергетиці,

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3731-3946>

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ КРІЗЬ ПРИЗМУ ТЕОРІЙ ЛІНІЙНОЇ І НЕЛІНІЙНОЇ ПАРАДИГМ

N. Karaieva,

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of

Digital Technologies in the Power Industry, National Technical University of

Ukraine Igor Sikorsky KPI

SUSTAINABLE DEVELOPMENT MANAGEMENT PROBLEMS THROUGH THE THEORIES PRISM OF LINEAR AND NON-LINEAR PARADIGMS

У статті доведено актуальність дослідження проблем досягнення цілей сталого розвитку на період до 2030 року на основі аналізу концептуальних положень теорій лінійної та нелінійної парадигм. Визначено, що проблематика процесу управління сталим розвитком лежить у площині дуалізму категорій "сталість" (стійкість, стабільність) і "розвиток" в контексті одного часового простору. Зазначено, що з однієї сторони вектор процесу управління має бути спрямовано на забезпечення стійкого, рівноважного, безпечного стану еколого-соціально-економічної системи а, з

іншої – удосконалення цієї системи і перехід її в якісно новий стан. Визначено, що дослідження проблем забезпечення стійкого стану системи ґрунтується, переважно, на лінійній парадигмі класичної і неокласичної економічної науки ХХ століття. Доведено, що змістовна сутність поняття "розвиток" вимагає використання методологічного апарату теорій нелінійної парадигми, що враховують відкриті постнеокласичною наукою синергетичні ефекти. Визначено, що синтез науково-теоретичних положень лінійної і нелінійної парадигми є методологічним базисом прийняття ефективних управлінських рішень, спрямованих на досягнення цілей сталого розвитку. Головне – найбільш правильно оцінювати ситуацію (стан системи), в якій доводиться приймати управлінські рішення. Крім того, обґрунтовано доцільність дотримання, так нами названого, "принципу оптимальності цілей Тінбергена" при формуванні довгострокової політики сталого розвитку.

The article proves the relevance of the study problems of achieving the sustainable development goals for the period until 2030 based on the analysis of the conceptual provisions of the theories of linear and non-linear paradigms. It is determined that from the scientific-theoretical point of view the dualism categories of "sustainable" and "development" in the time space context is to complicate the sustainable development management efficiency and achievement of defined goals. It is noted that the vector process of sustainable development management, on the one hand, to ensure a sustainable, balanced, security state of the socio-ecological and economic system should be aimed at and, on the other - to improve the system and its transition to a qualitatively new state (a qualitatively new development model). It is proved that the study of the ensuring a sustainable, balanced, security state of this system problems is mainly based on the linear paradigm of classical and neoclassical economic science. Deterministic view of system sustainable, predictability of system development processes for a long-term period, rational human behavior and the system controllability are the main starting linear paradigm postulates of the 20th century. It is determined that the state policy of ensuring a system sustainable is mainly based on the synthesis of the main ideas of Keynes' theory, economic

liberalism (neoliberalism) and institutional theory. It is determined that the management efficiency criteria according to the linear paradigm of classical and neoclassical economic science are "optimality", "maximization of profit", "minimization of losses (damages)", etc.

The concept of "development" substantive essence cannot be explained based only on the logic of the linear paradigm. In the development process the system goes through two stages: evolutionary (adaptive) and revolutionary (bifurcation, leap, catastrophe). It is determined that the development research methodology is based on the non-linear paradigm principles, in particular synergetic, according to which development is considered as a sequence of periods corresponding to system sustainable states, interrupted by periods of bifurcation (chaos), after which there is a transition to a qualitatively new sustainable state (attractor). Therefore, in the conditions of non-sustainable, chaotic, bifurcation state of the system, the development and implementation of achieving goals management mechanisms should be based on the theoretical foundations of behavioral economics and neuroeconomics.

It is determined that the synthesis of scientific and theoretical provisions of the linear and non-linear paradigms is a methodological basis for making effective management decisions aimed at achieving the sustainable development goals. The main thing is to most correctly assess the situation (the system state) in which management decisions have to be made. In addition, the expediency of observing the so-called "Tinbergen's principle of optimality goals" in the formation of a long-term sustainable development policy is substantiated.

Ключові слова: *управління сталим розвитком, лінійна парадигма, нелінійна парадигма, хаос, біфуркація.*

Key words: *sustainable development management, linear paradigm, non-linear paradigm, chaos, bifurcation.*

Постановка проблеми. Минуло тридцять років з проведення у Ріо-де-Жанейро Міжнародної Конференції Організації Об'єднаних Націй (ООН) з довкілля та розвитку (1992 р.), за підсумками якої було прийнято програму дій "Порядок денний на ХХІ століття", в якій закріплено концептуальні положення нової моделі сталого розвитку (*sustainable development*) людства. В контексті цієї моделі базовими цілями довгострокової політики та стратегії сталого розвитку (СР) на будь-якому рівні управління є встановлення балансу між економічним зростанням, підвищенням якості життя населення і збереженням природного капіталу для сьогоденного і майбутнього покоління.

Період 2000-2015 рр. згідно "Декларації тисячоліття" було визначено в якості терміну реалізації восьми Цілей розвитку тисячоліття (ЦРТ), які, в першу чергу, передбачалось досягати в пострадянських країнах та країнах, що розвиваються. У підсумковому аналітичному документі ООН "Цілі тисячоліття ООН: доповідь за 2015 рік" зазначається, що за п'ятнадцять років було досягнуто значного прогресу у реалізації ЦРТ, зокрема скорочено масштаби злиднів і вдвічі зменшено кількість людей, що живуть в умовах крайньої бідності; вдалося розширити доступ до чистої питної води; досягнутий прогрес у сфері протидії малярії, туберкульозу та ВІЛ/СНІДу [1]. Але у той же час невирішеними проблемами залишилися відновлення гонки озброєнь, поширення міжнародного тероризму, глобальне потепління клімату з його природними аномаліями, криза політичних еліт, зростання недовіри населення до державних інституцій тощо. Тому, в 2015 році впровадження концептуальних положень парадигми СР набуло нової якості з прийняттям на Саміті ООН документа "Порядок денний в галузі сталого розвитку на період до 2030 року" (Agenda 2030), в якому визначено вже сімнадцять Цілей сталого розвитку (ЦСР) та відповідні до них 169 завдань, які спрямовують уряди та країни на подальшу реалізацію ЦРТ в деталізованій розширеній формі [2]. У контексті збільшення кількості цілей і завдань слід згадати відомий принцип ефективної політики, сформульований ще у 1952р. голландським економістом Я. Тінбергеном (перший Лауреат Нобелівської премії з економіки – 1969 р.), згідно з яким кількість цілей макроекономічної політики не може перевищувати кількість

несуперечливих інструментів у розпорядженні уряду [3 с. 78]. Це означає, що формувати довгострокову політику СР бажано дотримуючись, так нами званого, "принципу оптимальності цілей Тінбергена", відповідно якого небезпечно висувати одночасно велику кількість різнопланових цілей, оскільки зі збільшенням їх кількості буде неодмінно зростати ймовірність конфлікту окремих цілей, а для досягнення принаймні деяких із них не вистачатиме інструментів та ресурсів цілеспрямованого впливу.

У розрізі вищезазначеного актуалізується проблематика дослідження науково-теоретичного підґрунтя розробки і впровадження ефективної політики досягнення цілей СР людства. Саме наука поставляє політиці і суспільству теоретичні знання, моделі і теорії для пошуку нових політичних рішень щодо вирішення проблеми.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У наукових виданнях як зарубіжних (Bookstaber R [4], Krugman P. [5] та ін.), так і вітчизняних (Рязанов В.Т. [6], Тарасевич В.М. [7], Папава В. [8] та ін.) дискутується питання про кризу лінійній парадигми класичної і неокласичної науки (зокрема економічної), оскільки в її рамках не вдалося знайти ефективних шляхів вирішення соціально-економічних й екологічних проблем. Особливо після світової фінансової кризи 2008-09 рр. категоричність суджень науковців щодо методології неокласичної економічної теорії посилюється, що є, на наш погляд, достатньо дискусійним питанням у контексті проблематики управління СР.

Формулювання цілей статті. Цільовим напрямом роботи є дослідження управлінської проблематики досягнення цілей СР на основі аналізу концептуальних положень теорій лінійної та нелінійної парадигм.

Виклад основного матеріалу дослідження. Складність процесу управління (досягнення цілей) СР обумовлено дуалізмом (здається несумісних) категорій "сталість" і "розвиток" в контексті одного часового простору. З однієї сторони вектор процесу управління має бути спрямовано на забезпечення стійкого стану еколого-соціально-економічної системи (подалі система) а, з іншої – на збереження потенціалу розвитку, тобто удосконалення цієї системи і перехід її в якісно новий стан.

Розробка і впровадження управлінських механізмів (інструментів, методів) першого наряду ґрунтується, переважно, на лінійній парадигмі класичної і неокласичної науки, що є найбільш традиційним для індустріального ХХ століття. Основними вихідними постулатами лінійної парадигми є: детерміністське уявлення про стійкість, прогнозованість процесів розвитку системи на довгостроковий період, розгляд випадковості як другорядного (побічного) чинника та керування системою.

Сталість (стійкість) у лінійній парадигмі асоціюється із поняттями "рівновага", "збалансованість", "стабільність". Рівноважний (стійкий) стан є необхідною умовою гомеостатичного, безпечного існування системи, прогнозованості, планованості розвитку системи та можливості управління нею. Саме тому, ключовими положеннями класичної (неокласичної) економіки є: ідея ринкової рівноваги; постулат про єдиний стан рівноваги в економічній системі; присутність у системі локальних оптимумів; опора на класичні фіскальні, грошово-кредитні макростимулятори тощо. У класичній і неокласичній економіці, базовими критеріями, що використовуються при аналізі ефективності управління є "оптимальність", "максимізація прибутку", "мінімізація втрат (збитків)" тощо.

Також, фундаментальним онтологічним поняттям у лінійній парадигмі розуміння соціально-економічних процесів і яка виконує в концепції СР роль методологічного базису обґрунтування вибору засобів (інструментів) досягнення глобальних і локальних цілей, спрямованих на забезпечення рівноважного (стійкого) стану системи є раціональність. Згідно етичної філософії утилітаризму І. Бентама, Дж. Мілля та поглядів класичної політичної економії А. Сміта, егоїстична модель поведінки індивіда в господарській діяльності є цілком раціональною, враховуючи, що корисливість інтересу є надійним інструментом досягнення цілей. Вищезазначене положення стало базовим у неокласичній (маржиналістській) теорії "граничної корисності" (засновники – в Англії А. Маршалл, в Австро-Угорщині, К. Менгер, Ф. Візер, Е. Бем-Баверк, у Франції Л. Вальрас) та теорії ігор, відповідно яких – поведінка раціональної людини ("людини економічної" – *homo economicus*) спрямована на

досягнення найкращого задоволення своїх потреб та отримання максимуму корисності без шкоди для інших. У цьому випадку суспільство досягає економічної рівноваги за рахунок того, що нікому не вигідно її порушувати. Свобода споживчого вибору на ринку товарів і послуг та добровільний, без примусу обмін є необхідною умовою раціональної поведінки "людини економічної". Критерієм раціональної поведінки при виборі оптимальної альтернативи є максимізація корисності в умовах обмеженості ресурсів. Домінуючою теорією дослідження раціональної економічної поведінки була й досі залишається неокласична, яка доповнена аналізом прийняття рішень за умов ризику (теорія очікуваної корисності Неймана-Моргенштерна) та невизначеності (теорія суб'єктивної очікуваної корисності Л. Севіджа). Теорія очікуваної корисності у післявоєнний період XX століття стала базовою парадигмою усіх досліджень у сфері прийняття рішень. Принцип максимізації очікуваної корисності сприймається як основний критерій раціональності рішення та вибору. Тип раціональності в неокласичному розумінні близький до того, що пізніше соціолог М. Вебер назвав "цілераціональністю", орієнтованою на досягнення свідомо поставлених цілей та засобів їх досягнення.

Також стійкість асоціюється із поняттям "безпека". Безпека підвищує стійкість системи – здатність системи майже не відхилитися від обраного руху під впливом випадкових зовнішніх та внутрішніх чинників (небезпек). Безпека завжди орієнтована на збереження будь-якої системи і є однією з основних цілей переходу до СР. Саме на забезпечення національної або інших складових безпеки, що є важливою умовою економічного зростання, конкурентоспроможності, досягнення ЦСР, в першу чергу, спрямована політика уряду будь-якої держави. Роль держави реалізується насамперед у створенні умов для життєдіяльності та розвитку соціуму та бізнесу, забезпечення їхньої безпеки, охорони кордонів та територіальної цілісності країни. Ще А. Сміт наголошував на важливості виконання державою своїх обов'язків, зокрема захист прав і свобод громадян; піклування про справедливість у доступі до благ; створення й утримання громадської інфраструктури, робіт, котрі, будучи, можливо, особливо корисними для

суспільства в цілому, не можуть, однак, своїм прибутком покрити витрати окремої людини чи невеликої групи людей [9, с. 675-676]. Для виконання цих завдань держава готує та приймає рішення, що мають інституційний чи ситуаційний характер.

Тому, в умовах стійкого стану системи, політика досягнення цілей СР, головним чином, ґрунтується на поєднанні головних ідей кейнсіанства (для економічного зростання необхідне активне втручання держави), економічного лібералізму А. Сміта та неолібералізму (ринки створюють "порядок" в суспільстві через добровільний обмін товарами та послугами, що сприяє підвищенню ефективності виробництва, добробуту та свободи, а також відновленню "людського капіталу") та інституціональної теорії. Саме інститути створюють базові структури стійкого функціонування системи.

Змістовна сутність поняття "розвиток" не може бути пояснена виходячи лише з логіки лінійної парадигми враховуючи, що у процесі розвитку система проходить дві стадії: еволюційну (адаптаційну) і революційну (біфуркація, стрибок, катастрофа). Періоди лінійної еволюції змінюються лавиноподібними процесами та кризовими етапами. Емерджентне бачення еволюції систем необхідне в умовах багатоваріантності та нелінійності векторів соціально-економічного розвитку, що визначаються як фактором впливу зовнішнього середовища, так і структурою самої системи. Саме емерджентність як принцип самоорганізації, який пояснює розвиток складного із простого та виникнення порядку з хаосу, є характерною властивістю будь-якої складної системи. Тому методологія дослідження у сфері розвитку базується на основних принципах нелінійної парадигми, зокрема синергетики, згідно якої розвиток розглядається як послідовність періодів, що відповідають стійким станам системи, які перериваються періодами біфуркації (хаосу), після чого відбувається перехід до якісно нового стійкого стану (атрактору). Вибір атрактора визначається малими (випадковими) флуктуаціями, тобто збурюючими імпульсами (так званими подіями "Чорний лебідь" Н. Талебі), які сприяють відхиленню функціонування системи від її стійкого стану в точці біфуркації. Згідно синергетичних положень теорії хаосу (або керованого хаосу) складні нелінійні системи (екологія, історія,

суспільство, економіка, людина, культура, більшість організацій тощо) природним чином еволюціонують до критичної стадії, у якій незначна флуктуація (типу "Чорного Лебідя") викликає ланцюгову реакцію, що здатна охопити багато елементів системи. Наприклад, епідемія коронавірусної інфекції COVID-19, що вперше була виявлена в китайській провінції Хубей (м. Ухань) набула глобального характеру і кардинально вплинула на національні економіки, міжнародний порядок і прискорила перехід до постіндустріальної моделі розвитку.

Глобальний світ XXI століття стає все більш нестійким, непередбачуваним і перебуває на шляху до біфуркації. Біфуркаційний процес робить еволюцію нерівноважних систем нелінійною та свідчить, що система виведена за поріг стійкості (гомеостазу) і вступає у фазу руйнівного хаосу. Тобто, хаос спочатку забезпечує можливість виходу системи з минулої траєкторії при втраті стійкості в зоні кризи, а потім допомагає підключитися до нового атрактору. У цьому полягає синергетично-дуалістична сутність поняття "хаосу" як рушійної сили самоорганізації складних структур. Взаємопов'язані переходи системи від порядку до хаосу та від хаосу до порядку здійснюються лише у стані нестійкості.

Сучасний нестійкий, біфуркаційний глобальний світ вже не може аналізуватися на основі лише підходів лінійної парадигми. Більш глибоке розуміння та управління соціально-економічними процесами вимагає використання методологічного апарату теорій нелінійної парадигми, що враховують відкриті постнеокласичною наукою синергетичні ефекти. Мова йде про теорії дисипативних структур, самоорганізації І. Пригожина, синергетики Г. Хакена, детермінованого (динамічного) хаосу М. Фейгенбаума, складності, самоорганізуючої критичності (самоорганізація на "краю хаосу") П. Бака та дослідження фракталів (Б. Мандельброта). У постнеокласичному науковому середовищі всі ці теорії об'єднанні міждисциплінарною *"Complexity Science"* ("Наука про складне"), у межах якої досліджують причини виникнення нових режимів і структур та механізми управління неочікуваними динамічними режимами, що виникають в складних системах.

Відповідно нелінійній парадигмі цільова управлінська функція систем різного рівня ієрархії визначається інтересами груп господарської діяльності, що знаходяться більшою чи меншою мірою у стані конфліктності, суперечностей, нерівновагі. Саме тому у нелінійній парадигмі теорія обмеженої раціональності Нобелівського лауреата Г. Саймона стає базисом прийняття управлінських рішень. На думку автора теорії більшість людей раціональні лише частково, і є емоційними або ірраціональними в ситуаціях невизначеності, оскільки мають неповну інформацію, обмежені розумові здібності, щоб визначати оптимальні цілі та прораховувати довгострокові наслідки прийнятих рішень щодо раціонального розміщення обмежених ресурсів [10]. Ідеї теорії Г. Саймона спонукали до стрімкого розвитку дослідження на стику економіки і психології та формуванні нових галузей (теорій) постнеокласичної економічної теорії: поведінкова (біхевіористська) економіка (behavior economics) і нейроекономіка (neuroeconomics). Економісти-біхевіористи довели, що у ситуаціях невизначеності, ризику поведінка людини виявляється, в кращому разі, обмежено раціональною, а в гіршому – яскраво ірраціональною. За висновками нейроекономістів, ірраціональна поведінка людини є результатом еволюційного відбору, закріпленого в структурі та функціях нейронних мереж мозку і, як наслідок, – вибір оптимальної поведінки відбуваються на рівні спеціалізованих нейронних мереж. Тому у сучасній практиці для аналізу поведінки нелінійних, хаотичних складних систем та розробці ефективних стратегій СР використовуються такі математичні інструменти, як нечіткі методи, нейронні мережі, генетичні алгоритми тощо.

Сучасні біфуркаційні (хаотичні) системи важко піддаються класичними методами державного регулювання (адміністративними (законодавчими), економічними (валютно-фінансовими, грошово-кредитними, бюджетно-податковими та ін.), які використовуються для стійких, рівноважних систем. Сьогодні у багатьох країнах основні положення теорії підштовхування (*Nudge theory*) американського економіста Р. Талера (лауреата Нобелівської премії з економіки 2017 р.) слугують базисом державної політики досягнення цілей СР. Основна ідея теорії, що ґрунтується на лібертаріанському патерналізмі, полягає

в тому, що на поведінку людини можна впливати практично непомітно, шляхом зміни формулювання вимоги, що спонукає її до певних дій чи навпаки, щодо утримання від них. Впливати на вчинки людей, використовуючи nudge-технології, необхідно так, щоб не обмежити при цьому їхню волю в прийнятті рішень (лібертаріанський аспект), проте спрямовувати їхні дії у бажаному напрямку. Вищезазначена логіка теорії підштовхування свідчить, що захист прав і свобод людей як у класичній політекономії, неокласичній економічній теорії, так і біхевіористській економіці є базисом у моделях прийняття рішень.

Для досягнення цілей СР у сучасному біфуркаційному світі в умовах загального взаємозв'язку і взаємозалежності та розвитку інноваційних технологій "Індустрії -4.0" більш результативним буде управління складною системою інструментами "м'якої сили" (*soft power*), які здатні "підштовхнути систему" на один із її власних сприятливих атракторів, що відповідатимуть самоорганізуючим тенденціям і рівню накопиченого потенціалу розвитку системи. Згідно концепції "м'якої сили", що вперше сформульована Дж. Ная, мова йде про такі інструменти, що використовуються у сучасній практиці демократичних країн: дотримання принципів та норм міжнародного права; дотримання зобов'язань за міжнародними договорами; гуманітарна допомога та допомога у кризових ситуаціях; публічна, культурна та віртуальна дипломатія; освітні програми та програми обміну й стажування; відкрита інформаційна політика держави; внутрішньо-державна політика мультикультуралізму; приваблива політична ідеологія як всередині країни, так і за її межами; легітимна державна політика, яка користуються моральним авторитетом серед інших держав та ін. У глобалізованому ХХІ столітті країни (прикладом сьогодні слугує Росія), що використовують популярні інструменти "жорсткої сили" (*hard power*) ХХ століття (зокрема застосування військової сили, економічний тиск, різні види шантажу (політичний, ядерний, енергетичний, сировинний, продовольчий тощо) та підкуп національної політичної еліти), на наш погляд, позбуваються потенціалу розвитку (тобто переходу на якісно новий атрактор) та можливостей досягнення цілей СР.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Проблематика процесу управління СР і досягнення визначених цілей на період до 2030 року обумовлена дуалізмом категорій "сталість" і "розвиток" в контексті одного часового простору. З однієї сторони вектор процесу управління має бути спрямовано на забезпечення стійкого, рівноважного, безпечного стану еколого-соціально-економічної системи а, з іншої – удосконалення цієї системи і перехід її в якісно новий стан. Дослідження проблем забезпечення стійкого стану системи ґрунтується, переважно, на лінійній парадигмі класичної і неокласичної економічної науки ХХ століття. Основними вихідними постулатами лінійної парадигми є: детерміністське уявлення про стійкість, прогнозованість процесів розвитку системи на довгостроковий період, раціональна поведінка людей та керованість системою. В умовах стійкого (рівноважного) стану системи, державна політика досягнення цілей СР, головним чином, ґрунтується на поєднанні головних ідей кейнсіанства, економічного лібералізму (неолібералізму) та інституціональної теорії.

Змістовна сутність поняття "розвиток" вимагає використання методологічного апарату теорій нелінійної парадигми, що враховують відкриті постнеокласичною наукою синергетичні ефекти. В умовах нестійкого, хаотичного стану системи розробка і впровадження управлінських механізмів СР має ґрунтуватися на теоретичних засадах поведінкової економіки та нейроекономіки. А синтез науково-теоретичних положень лінійної і нелінійної парадигми має слугувати методологічним базисом прийняття ефективних управлінських рішень, спрямованих на досягнення цілей СР. Крім того, формувати довгострокову політику СР бажано дотримуючись "принципу оптимальності цілей Тінбергена".

Література

1. The Millennium Development Goals Report 2015. United Nations Department of Economic and Social Affairs. URL: [https://www.un.org/millenniumgoals/2015_MDG_Report/pdf/MDG%202015%20rev%20\(July%201\).pdf](https://www.un.org/millenniumgoals/2015_MDG_Report/pdf/MDG%202015%20rev%20(July%201).pdf) (assessed 10 September 2022).

2. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. United Nations Department of Economic and Social Affairs, 2015. URL: <https://sdgs.un.org/2030agenda> (assessed 10 September 2022).

3. Tinbergen J. (1952). On the Theory of Economic Policy. North-Holland Publishing Company, Amsterdam, 78 p. URL: <http://hdl.handle.net/1765/15884> (assessed 10 September 2022).

4. Bookstaber R. (2017) The End of Theory. Financial Crises, the Failure of Economics, and the Sweep of Human Interaction. Princeton : Princeton University Press, 240 p.

5. Krugman P. (2018). Good Enough for Government Work? Macroeconomics Since the Crisis. *Oxford Review of Economic Policy*. vol. 34, iss. 1-2. pp. 156-168. URL: <https://doi.org/10.1093/oxrep/grx052> (assessed 10 September 2022).

6. Рязанов В.Т. (2014). Економічна політика після кризи: чи стане вона знову кейнсіанською? *Економіка України*. № 5. С. 4-27

7. Тарасевич В.М. (2018). Проблематика істини у світовій економічній науці. *Економіка України*. №10 (683). С. 88-99.

8. Папава В. (2018). Про кризу в економічній науці та шляхи виходу з неї. *Економіка України*. № 10. С. 32-52.

9. Смит А. (2007). Исследование о природе и причинах богатства народов. М. : Эксмо-Пресс, 960 с.

10. Simon H. (1957). Models of Man: Social and Rational – Mathematical Essays on Rational Human Behavior in a Social Setting. New York: John Wiley and Sons, Inc., 279 pp.

References

1. United Nations Department of Economic and Social Affairs (2015), "The Millennium Development Goals Report", Available at: [https://www.un.org/millenniumgoals/2015_MDG_Report/pdf/MDG%202015%20rev%20\(July%201\).pdf](https://www.un.org/millenniumgoals/2015_MDG_Report/pdf/MDG%202015%20rev%20(July%201).pdf) (assessed 10 September 2022).

2. United Nations Department of Economic and Social Affairs (2015), "Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development", Available at: <https://sdgs.un.org/2030agenda> (assessed 10 September 2022).

3. Tinbergen, J. (1952), On the Theory of Economic Policy. North-Holland Publishing Company, Amsterdam, Available at: <http://hdl.handle.net/1765/15884> (assessed 10 September 2022).

4. Bookstaber, R. (2017), The End of Theory. Financial Crises, the Failure of Economics, and the Sweep of Human Interaction, Princeton University Press, Princeton, USA.

5. Krugman, P. (2018), "Good Enough for Government Work? Macroeconomics Since the Crisis", *Oxford Review of Economic Policy*, vol. 34, iss. 1-2, pp. 156-168. doi.org/10.1093/oxrep/grx052.

6. Ryazanov, V.T. (2014), "Economic policy after the crisis: will it become again Keynes' one?", *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*, vol. 5, pp. 4-27.

7. Tarasevych, V. (2018), , "The Problems of Truth in World Economic Science", *Ekonomika Ukrai'ny – Economy of Ukraine*, vol. 10, pp. 88-100.

8. Papava, V. (2018), , "On the Crisis in Economic Science and the Ways to Overcome It", *Ekonomika Ukrai'ny – Economy of Ukraine*, vol. 10, pp. 32-52.

9. Smyt, A. (2007), Yssledovanye o pryrode y prychynakh bohatstva narodov [Research about the nature and genesis of the wealth of nations], EksmoPress, Moscow, Russia.

10. Simon, H. (1957), Models of Man: Social and Rational - Mathematical Essays on Rational Human Behavior in a Social Setting, John Wiley and Sons, New York, USA.

Стаття надійшла до редакції 20.09.2022 р.